

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЖИТОМИРСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ ІВАНА ФРАНКА
НАВЧАЛЬНО-НАУКОВИЙ ІНСТИТУТ ІНОЗЕМНОЇ ФІЛОЛОГІЇ
КАФЕДРА GERMANСЬКОЇ ФІЛОЛОГІЇ ТА ЗАРУБІЖНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

Дипломна робота
на здобуття освітньо-кваліфікаційного рівня «магістр»

**Структурні та комунікативні особливості безособових речень
у творах Б. Брехта**

Виконав:

студент VI курсу 61 групи
напряму підготовки: 020303 Філологія
спеціальності: 8.02030302

Мова і література (німецька)*

Бірський Євгеній Геннадійович

Науковий керівник:

доктор філологічних наук,
професор

Долгополова Лілія Анатоліївна

Житомир 2014

ЗМІСТ

ВСТУП	4
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ДОСЛІДЖЕННЯ БЕЗОСОБОВИХ РЕЧЕНЬ	6
1.1. Еволюція теоретичних поглядів на безособові речення.....	6
1.2. Структурні характеристики безособового речення.....	10
1.2.1. Зображення структури речення в теорії генеративної граматики.....	10
1.2.2. Класифікація присудків безособових речень.	16
1.3. Комуникативно-прагматичне навантаження безособових речень.....	20
1.3.1. Актуальне членування речення.....	20
1.3.2. Комуникативні характеристики безособових речень.....	22
Висновки до Розділу 1	26
РОЗДІЛ 2. СТРУКТУРНІ ОСОБЛИВОСТІ БЕЗОСОБОВИХ РЕЧЕНЬ У ТВОРАХ Б. БРЕХТА	28
2.1. Формальний підмет безособових речень.....	28
2.2. Роль інфінітивних клауз у безособових реченнях.....	31
2.3. Лексико-граматичні характеристики присудка безособового речення.....	35
Висновки до Розділу 2	39
РОЗДІЛ 3. КОМУНІКАТИВНІ ОСОБЛИВОСТІ БЕЗОСОБОВИХ РЕЧЕНЬ У ТВОРАХ Б. БРЕХТА	41
3.1. Класифікація безособових речень відносно їх комуникативного призначення.....	41
3.2. Види безособових речень за їх емоційним забарвленням.....	44
3.3. Взаємозв'язок порядку слів та комуникативного навантаження безособових речень.....	48

Висновки до Розділу 3.....	55
ЗАГАЛЬНІ ВИСНОВКИ.....	56
RESÜMEE.....	60
СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ.....	63

ВСТУП

Речення – це граматична конструкція, побудована з одного чи кількох слів певної мови, яка становить окрему, відносно незалежну думку; це значеннєве, граматичне і інтонаційне ціле, що виражає певну думку в відношенні її до дійсності (предикативність, яка виражається категоріями модальності, часу й особи) одним словом чи сполученням слів.

Серед великої кількості видів речень найбільш цікавими та неоднозначними виступають безособові речення. Безособове речення – це односкладне речення, головний член якого означає дію чи стан, що відбувається без активної участі особи.

Дослідженням цього виду речень займалися такі радянські та закордонні вчені, як М. В. Ломоносов, О. О. Потебня, О. М. Пешковський, Г. О. Климова, М. Райс, Р. Прімус.

Актуальність роботи визначається спрямованістю сучасних лінгвістичних студій на дослідження безособового речення у взаємозв'язку з його комунікативним навантаженням та структурними особливостями.

Мета роботи полягає у виявленні комунікативних та структурних особливостей безособових речень у творах Бертольта Брехта.

Досягнення поставленої мети передбачає розв'язання таких **завдань**:

- проаналізувати доробки сучасних мовознавців з досліджуваної теми;
- визначити структурні характеристики безособового речення;
- дати аналіз комунікативно-прагматичного навантаження безособових речень;
- дослідити види безособових речень за їх емоційним забарвленням;
- визначити роль безособового займенника *es* в реченні;

Об'єктом дослідження виступають безособові речення сучасної німецької мови.

Предметом дослідження є структурні та комунікативні особливості безособових речень у творах Б. Брехта.

Матеріалом дослідження слугували 136 безособових речень, виявлених під час аналізу драми Бертольта Брехта «Життя Галілея», 113 безособових речень із п'єси «Матінка Кураж» та 155 із твору «Страх та відчай у Третій імперії».

Методи дослідження. У роботі використовується комплексна методика, яка поєднує методи контекстуального та прагмасемантичного аналізу, задіяні для встановлення комунікативних особливостей безособового речення. Для увірогіднення результатів дослідження застосовувались елементи кількісного аналізу.

Наукова новизна отриманих результатів полягає в спробі класифікації безособових речень відносно їх комунікативного призначення, емоційного забарвлення, та визначенні структурних особливостей речень безособового типу.

Теоретичне значення роботи полягає в тому, що дослідження комунікативних та структурних особливостей безособових речень у творах Бертольта Брехта є певним внеском у розробку питань стилістики тексту та граматики німецької мови.

Практичне значення проведеного дослідження полягає в можливості використання його основних результатів і висновків у курсах зі стилістики німецької мови, теорії комунікації, на заняттях з практики та граматики німецької мови.

Структура роботи. Відповідно до мети та завдань дослідження визначено структуру роботи, яка складається зі вступу, трьох розділів з висновками до кожного з них, загальних висновків та списку використаної літератури.

ЗАГАЛЬНІ ВИСНОВКИ

Аналізом безособових конструкцій на базі безособових дієслів займалися такі вчені як О. О. Потебня, О. М. Пешковський, О. О. Шахматов, Г. О. Климова, Н. М. Арват, І. Р. Вихованець та багато інших. Німецькі дослідники зробили також вагомий внесок у вивчення явища «безособовості». Значний вклад у вивчення поняття «суб'єкт» зробили такі вчені як М. Райс, Р. Прімус.

В сучасних лінгвістичних студіях підметом називають формальний та функціональний «початок» вербальної дії, що виражається присудком; граматичну функцію, яку певний член речення виконує у цілому реченні (Дуден). Безособовим називається речення, яке не містить у собі суб'єкта (підмета), і про його присутність можна здогадатися з існування присудка.

Що стосується зображення глибинної структури речення, то для цього існує декілька способів, але найбільш вживаним є спосіб, що ґрунтується на засадах трансформаційно-генеративної граматики, що об'єднує дослідження, які розробляють лінгвістичну концепцію, тобто визначену систему абстрактних уявлень про побудову мови. Невдовзі відбувався перехід граматики до нового рівня – Теорії управління та зв'язування (Government-Binding Theory). Метою теорії є пошук універсальних принципів, спільних для всіх мов. В теорії управління та зв'язування немає правил, які характеризують окремі мови. Їх місце зайняли загальні, що мають універсальний характер обмеження.

Що стосується присудка в безособовому реченні, то тут можна виділити такі основні типи конструкцій, які використовуються у безособових реченнях: безособові пасивні конструкції з аккузативними конверсіями, пасивні конструкції з конверсіями дативу а також інші види конструкцій, які зустрічаються рідко.

Комунікативно-прагматичне навантаження будь-якого речення здійснюється за допомогою актуального членування речення. Актуальне

членування речення: предмет мовлення і те, що про нього говориться. Воно служить одним із засобів зв'язку слів у тексті. Речення має дві змістовні частини – одна з них називає предмет мовлення, інша повідомляє якусь нову інформацію про нього.

Згідно їх комунікативних функцій речення прийнято поділяти на розповідні, питальні і спонукальні. Розповідні речення мають на меті повідомити якусь інформацію, новину; питальні – дізнатися певну інформацію, а спонукальні – спонукати мовця до дії.

Виявлення комунікативних та структурних властивостей безособових речень було проведено на базі п'єс Бертольта Брехта «Життя Галілея», «Матінка Кураж» та «Страх і відчай у Третій імперії». Проаналізувавши дані п'єси, ми дійшли висновку, що Б. Брехт доволі часто застосовував безособові речення у своїх творах. Найчастіше автор використовує розповідні речення (93,3%). Частота вживання спонукальних речень становить лише 1,5%, Питальні речення зазвичай використовуються для того, аби дізнатися про певну інформацію. Проаналізувавши драму «Життя Галілея» Бертольта Брехта, ми підрахували, що частота їх використання становить лише 5,8%.

Згідно емоційного забарвлення речення прийнято поділяти на окличні та неокличні. Ми вияснили, що окличні речення використовуються в 1,5%. Решта речень, а саме – 98,5% є неокличними.

Для визначення комунікативного навантаження частин речення застосовують актуальне членування. Воно полягає у визначенні теми і реми, даного і нового, топіка і фокуса речення.

Ми проаналізували всі безособові речення з «Життя Галілея» і дійшли висновку, що 125 із 136 досліджуваних безособових речень (91,9%) містять у собі як тему і рему, так і дане та нове. Особливим видом безособових речень є тетичні речення (такі речення, які повністю складаються лише з реми і не містять у своєму складі теми). Частота вживання таких речень складає лише

6,6%, тобто 9 випадків. Два речення (1,5%) мають у своєму складі як первинну, так і вторинну тему та рему.

Проаналізувавши безособові речення стосовно їх структурних властивостей, ми виокремили кілька основних елементів, що впливають на побудову та на нюанси структурної ієрархії безособових речень.

По-перше це – підмет в односкладових реченнях. Безособовий займенник *es* зазвичай виконує у безособових німецьких реченнях роль формального підмета. Він не відмінюється і вживається в називному та знахідному відмінках. Як підмет, він вживається з: дієсловами, що означають явища природи, людські відчуття; складними іменними присудками, що означають стан природи, конструкціями з безособовим пасивом; сталими безособовими словосполученнями. Останні найчастіше вживаються у досліджуваних п'єсах.

По-друге – інфінітивні клаузи в безособових реченнях. Їх розглядають як особливий вид комплексів, у яких інфінітив виступає ядром сполучення, а решта одиниць – це залежні від нього члени. Віднесення таких сполучень до клаузи передбачає наявність ознак, тотожних із тими, що притаманні реченню – здатність поширюватися за рахунок інших членів речення, можливість зворотнього займенника детермінуватися суб'єктом інфінітивної конструкції, а не головного речення. Інколи безособові речення можуть поширюватися інфінітивними конструкціями.

І по-третє – це лексико-граматичні характеристики присудка безособових речень. Здебільшого в ролі підмета виступають слова категорії стану. Це – клас невідмінюваних дієслів з категоріальним значенням не процесуального стану у функції головного члена (присудка) односкладних (безособових) речень. Характерною особливістю слів категорії стану німецької мови є їхня синтаксична сполучуваність із безособовим займенником *es*, що виконує функцію підмета, забезпечуючи структурну спільність особових і безособових речень. Слова категорії стану в

досліджуваних реченнях виступають переважно головним членом і можуть поєднуватися з різними поширювачами: додатком, що позначає суб'єкт у формі давального відмінка; непрямым об'єктом в аккузативі; обставиною, вираженою прислівником або іменником із прийменником у давальному відмінку.

RESÜMEE

Das Thema der vorliegenden Diplomarbeit heißt „Kommunikative und strukturelle Besonderheiten der unpersönlichen Sätze in Bertolt Brechts Werken“.

Das Ziel der Diplomarbeit besteht darin, kommunikative und strukturelle Besonderheiten der unpersönlichen Sätze in Bertolt Brechts Werken zu entdecken.

Das Objekt der Forschung sind unpersönliche Sätze der modernen Deutschen Sprache.

Das Material der Arbeit sind 136 unpersönlichen Sätzen aus dem Stück „Leben des Galilei“, 113 aus dem Stück „Mutter Courage und ihre Kinder“, und 155 aus „Furcht und Elend des Dritten Reiches“.

Unpersönliche Sätze sind eine der interessantesten Themen in der Grammatik. Diese Art der Sätze haben viele Forscher untersucht, unter ihnen O. O. Potebnia, M. V. Lomonosow und deutsche Grammatiker R. Primus, M. Reis.

Als unpersönlicher nennt man solchen Satz, der kein Subjekt enthält, und über die Anwesenheit eines Subjektes kann man nur dank einem Prädikat vermuten.

Um die Tiefstruktur eines Satzes zu schildern, kann man ein Paar Methoden benutzen, aber die verbreiteste unter ihnen ist die Methode, die sich auf die Grundlagen der generativen Grammatik stützt. Das Hauptniveau dieser Grammatik ist Government-Binding Theory, deren Ziel ist Suchen von universellen Prinzipien, die für alle Sprachen gleich sind. Die Government-Binding Theory enthält keine Regeln, die einzelne Sprachen charakterisieren.

Was Prädikat betrifft, so kann man ein paar Konstruktionen aussondern, die bei den unpersönlichen Sätzen besonders oft auftreten. Das sind unpersönliche Passivkonstruktionen mit Dativkonversionen, Passivkonstruktionen mit Akkusativkonversionen und viele andere, die viel seltener vorkommen.

Laut Ihren kommunikativen Funktionen, unterscheidet man Aussagesätze, Fragesätze und Anregensätze. Die Aussagesätze haben es vor, neue Information

mitzuteilen, Fragesätze – über etwas zu erfahren und Anregensätze – den Sprechpartner zu einer bestimmten Handlung zu bewegen.

Bertolt Brecht hat sehr oft unpersönliche Sätze verwendet. Am öftesten kommen die Aussagesätze vor (93,3%). Die Häufigkeit der Verwendung von Anregensätze ist nur 1,5%. Und die Fragesätze benutzt der Autor nur in 5,8% der Gesamtfälle.

Laut der emotionellen Färbung unterscheidet man Ausrufe- und Unausrufesätze. Wir haben klargelegt, dass die Ausrufesätze verwendet der Autor in 1,5% der Gesamtfälle, und Unausrufesätze kommen in 98,5% vor.

Um die kommunikative Belastung der Sätze zu bestätigen, benutzt man aktuelle Gliederung des Satzes. Sie besteht darin, das Gegebene und das Neue, das Thema und das Rema zu bestätigen.

Wir haben alle 136 unpersönliche Sätze aus dem Stück „Leben Des Galilei“ analysiert und sind zum Schluss gekommen, dass 125 (91,9%) Sätze enthalten Primärthema und Primärrema, 2 Sätze erhalten Sekundärthema und Sekundärrema. Eine Besondere Art der unpersönlichen Sätze sind sogenannte thetische Sätze – die Sätze ohne Thema. Die Häufigkeit der Verwendung von solchen Sätzen ist 9 Fällen (6,6%).

Bei der Analyse von unpersönlichen Sätzen haben wir ein paar Hautelementen ausgesondert, die auf den Bau Einfluss haben:

1) Das Subjekt in den unpersönlichen Sätzen. Das unpersönliche Pronomen es tritt oft als formelles Subjekt. Es ist meistens mit Verben gebräuchlich, die Naturerscheinungen, menschliche Gefühle bedeuten; Konstruktionen mit dem unpersönlichem Passiv; festen unpersönlichen Wortverbindungen. Die letzte treten am häufigsten in den analysierten Stücken.

2) Infinitivklause in den unpersönlichen Sätzen. Das sind eine Art der Komplexen, in denen der Infinitiv als Kern der Wortverbindungen auftritt, und alle andere Wörter sind von ihm abhängig. Manchmal können die unpersönliche Sätze auch mit den Infinitivlonstruktionen erweitert werden.

3) Lexikalisch-grammatische Charakteristika des Prädikats in den unpersönlichen Sätzen.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Адмони В.Г. Введение в синтаксис современного немецкого языка / В. Г. Адмони. – М.,1955. – 391с.
2. Адмони В.Г. Введение в синтаксис современного немецкого языка / В. Г. Адмони.– М.,1955. – 391с.
3. Адмони В.Г. Синтаксис современного немецкого языка. Система отношений и система построения / В. Г. Адмони. – Л.: Наука, 1973. – 336с.
4. Актуальне членування речення. – [Електронний ресурс] – Режим доступу: http://uk.wikipedia.org/wiki/Актуальне_членування_речення
5. Актуальне членування речення. – [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://ukrbooks.ru/2011/07/26/aktualne-chlenuvannya-rechennya/>
6. Ахманова О. С., Мельчук И. А. и др. О точных методах исследования языка / О. С. Ахманова. – М.,1961. – 162с.
7. Балли Ш. Общая лингвистика и вопросы французского языка / Ш. Балли. – М.,1955. - 416с.
8. Бацевич Ф. С. Основи комунікативної лінгвістики / Ф. С. Бацевич. – К.: Видавничий центр «Академія», 2004. – 344 с.
9. Беляева Е.И. Функционально-семантическое поле модальности в английском и русском языках / Е. И. Беляева. – Воронеж,1985.- 180с.
10. Види речень за метою висловлювання. Окличні речення. Розділові знаки в кінці речення. – [Електронний ресурс] – Режим доступу:http://school.xvatit.com/index.php?title=Види_речень_за_метою_висловлювання._Окличні_речення._Розділові_знаки_в_кінці_речення
11. Виноградова В.В. О категории модальности и модальных словах в русском языке / В. В. Виноградова. – М.-П.,1950. – 126с.
12. Галкина-Федорчук Е. М. Безличные предложения в современном русском языке / Е. М. Галкина-Федорчук. – Издательство МГУ, 1958. – 129 с.
13. Гапонова Т. М. Актуальне членування складносурядних речень в українській мові / Т. М. Гапонова. – Донецьк, 2010. – 23 с.

14. Градинарова А. Л. Генеративизм / А. Л. Градинарова. – М.: Знания, 1996. – 142 с.
15. Долгополова Л. А. Становлення і розвиток інфінітива у німецькій мові (VIII – XX ст.): автореф. дис. на здобуття наук. ступеня докт. філол. наук: спец. 10.02.2004 / Л. А. Долгополова. – К., 2010 – 34 с.
16. Ермолаева Л. С. К вопросу о разграничении модальных слов и частиц/На материале немецкого и английского языков / Л. С. Ермолаева. – М., 1963. – 158 с.
17. Загнітко А. П. Теоретична граматика сучасної української мови. Морфологія. Синтаксис. – [Електронний ресурс] / А. П. Загнітко – Режим доступу: <http://litmisto.org.ua/?p=689>
18. Калениченко М. М. Безособові речення в історії слов'янського синтаксису: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. філол. наук: спец. 14.03.2003 / М. М. Калениченко. – К., 2003. – 10 с.
19. Каришева А. В. Про підходи до вивчення безсполучникових складних речень із значенням причини / / Теорія і практика німецьких і романських мов: Статті за матеріалами Всеросійської науково-практичної конференції / Відп. ред. канд. філол. наук Г.А. Калмикова / А. В. Каришева. – Ульяновськ, 2003. – 93 с.
20. Кибрик А. А. Современная американская лингвистика: фундаментальные направления / А. А. Кибрик. – М.: УРСС, 2002. – 477 с.
21. Крот О.Н. Безличные предложения в средневерхненемецком языке : автореф. дис. на стиск. уч. степени канд. филол. наук: спец. 10.02.04 “Германские языки” / О. Н. Корди. – Ленинград, 1998. – 17 с.
22. Кузьмина О. В. Семантическое поле конструкции *es + verbum finitum* в современном немецком языке: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. філол. наук: спец. 18.02.2002 / О. В. Кузьмина. – Белгород, 2002. – 23 с.

23. Курносова Н. О. Особливості тема-рематичного членування речення в англійській та російській мовах: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. філол. наук: спец. 02.03.2004 / Н. О. Курносова. – К., 2004. – 7 с.

24. Микал Т. А. Німецька мова. Граматика та вправи для початківців. – [Електронний ресурс] / Т. А. Микал – Режим доступу: <http://readbookz.com/book/223/8701.html>

25. Огієнко К. О. Дослідження з актуального членування речення в мовознавстві 90-х рр.. XX ст.. – початку XXI ст.: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. філол. наук: спец. 18.02.2006 / К. О. Огієнко. – Львів, 2006. – 12 с.

26. Панфилов В. З. Категория модальности и её роль в конструировании структуры предложения и суждения / В. З. Панфилов. – М.: 1977. – 18 с.

27. Пянковська І. В. Слова категорії стану в структурі речень української та німецької мов: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. філол. наук: спец. 10.02.17 / І. В. Пянковська. – К., 2009 – 22 с.

28. Речення як основна синтаксична і комунікативна одиниця. – [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://uchni.com.ua/turizm/38854/index.html>

29. Святобаченко І. С. Тема/рема, топік/фокус і відоме/невідоме як категорії актуального членування речення: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. філол. наук: спец. 19.02.1999 / І. С. Святобаченко. – Горлівка, 1999. – 14 с.

30. Селіванова О. О. Сучасна лінгвістика / О. О. Селіванова. – Полтава: Довкілля-К, 2006. – 716 с.

31. Селивестрова О. Н. Коммуникативная перспектива высказывания / О. Н. Селивестрова. – СПб.: Наука, 1992. – 214 с.

32. Сердюков В. В. Семантика и прагматика неметких безличных фокусирующих конструкций: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. філол. наук: спец. 05.03.2006 / В. В. Сердюков. – М., 2012. – 8 с.
33. Степанова М. Д. Универсалии и типологические исследования / М. Д. Степанова, - М.: Наука, 1974. – 346 с.
34. Сухова Л. В. Безличные предложения на конструктивном и коммуникативном уровнях / Л. В. Сухова.– Киев, 1984. – 80 с.
35. Тестелец Я. Г. Введение в общий синтаксис / Я. Г. Тестелец. – М.: Российский государственный гуманитарный университет, 2001. – 805 с.
36. Типи речень. – [Електронний ресурс] – Режим доступу:http://pidruchniki.ws/1880041340571/dokumentoznavstvo/tipi_rechen
37. Чхаидзе Ц. Ю. Соотношение субъективного и объективного в категории текстовой модальности / Ц. Ю. Чхиадзе. – М., 1989. – 208с.
38. Харченко С. В. Семантико-синтаксична та комунікативна структура речень спонукальної модальності. – [Електронний ресурс] / С. В. Харченко – Режим доступу: <http://referatu.net.ua/newreferats/7569/181735>
39. Шведова Н. Ю. О соотношениях грамматической и семантической структуры предложения / Н. Ю. Шведова. – М.: Наука, 1973. – 483 с.
40. Шевякова В. Е. Актуальное членение предложения / В. Е. Шевякова. – М.: Наука, 1976. – 136 с.
41. Шрайбер Ц. Н. Безличные предложения в современном немецком языке: автореф. дис. на соиск. уч. степени канд. филол. наук / Ц. Н. Шрайбер. – Ленинград, 1963. – 16 с.
42. Янко Т. Е. О понятиях коммуникативной структуры и коммуникативной стратегии / Т. Е. Янко. – М.: Наука, 1999. – 55 с.
43. Abramow, B. A, «Modelle der subjektlosen Sätze im Deutschen», Deutsch als Fremdsprache / B. A. Abramow. – М.: 1967. – 374 S.
44. Brecht B. Leben des Galilei / B. Brecht. – F.a.M, 1963. – 150 S.

45. Brecht B. Mutter Courage und ihre Kinder / B. Brecht. – Frankfurt am Main: Suhrkamp, 2001. – 128 S.
46. Brecht B. Furcht und Elend des Dritten Reiches / B. Brecht. – Frankfurt am Main, 2010. – 144 S.
47. Brebert C. HS Informationsstruktur / C. Brebert. – Tübingen, 2011. – 7 S.
48. Buscha J. Deutsche Grammatik / J. Buscha, G. Heibig. – Leipzig: Langenscheidt. Verlag Enzyklopädie, 1996. – 735 S.
49. Durscheid C. Syntax. Grundlagen und Theorien / C. Durscheid. – M.: Westdeutscher Verlag, 2000. – Bd 3. – 242 S.
50. Eisenberg P. Grundriss der Deutschen Grammatik : Der Satz / P. Eisenberg. – Stuttgart, Weimar : Metzlersche Verlagsbuchhandlung, 1999. –Bd 3.– 564 S.
51. Jung W. Grammatik der deutschen Gegenwartssprache. Bearb. v. G. Starke. - Leipzig, 1980. - 518 S.
52. Langer S. Subjektlose Sätze im Deutschen unter besonderer Berücksichtigung des unpersönlichen Passivs. Magisterarbeit / S. Langer. – Dortmund, 1992 – 66 S.
53. Latour B. Verbvalenz. Eine Einführung in die dependentielle Satzanalyse des Deutschen / B. Latour. – München, Max Hueber Verlag, 1985. – 135 S.
54. Lehmann D. Zum Problem der subjektlosen Satze / D. Lehmann. F. a. M.: Zeitschrift für Phonetik, Sprachwissenschaft und Kommunikationsforschung, 1968. – 352 S.
55. Polenz P. Deutsche Satzsemantik. Grundbegriffe des Zwischen den Zeilen Lesens / P. Polenz. – Berlin, New-York, 1985. – 349 S.
56. Tomaselli A. Das unpersönliche „es“. Eine Analyse im Rahmen der generativen Grammatik / A. Tomaselli. – M.: Linguistische Berichte, 1986. – 190 S.

57. Vancea G. „Es“ und seine Entsprechungen / G. Vancea. – Berlin.: *Zielsprache Deutsch* 1978, – 76 S.
58. Vennemann T. Remarks on grammatical relations / T. Vennemann. – Seoul: Linguistic Society of Korea (Hrsg.), – 1982. – 279 S.
59. William E. Grammatical Relations / E. William. – M.: *Linguistic Inquiry*, – 1992. – 687 S.
60. Wunderlich D. Vermeide Pronomen- vermeide leere Kategorien / D. Wunderlich. – Berlin: *Studium Linguistik*, – 1992. – 234 S.
61. Wiechmann D. Spaltsätze im Englischen und Deutschen / D. Wiechmann. – Jena: Friedrich Schiller Universität, – 2011. – 56 S.
62. Wiese R. Grundideen der Generativen Grammatik. Manuskript zur Vorlesung im Wintersemester 2004/ 2005 an der Philipps-Universität Marburg / R. Wiese, – Marburg, 2004. – 34 S.